

Høringssvar fra Fransiskushjelpen, Sykepleie på hjul: NOU 2019: 26, Rusreform Fra straff til hjelp

Fransiskushjelpen er en ideell, diakonal stiftelse som henter sin inspirasjon fra den hellige Frans av Assisi. Vårt arbeid er rettet mot mennesker som lever i livets ytterste grense. Sykepleie på hjul er et lavterskeltilbud for mennesker i rus- og prostitusjonsmiljøet i Oslo. Vårt utgangspunkt er erfaring fra arbeid med denne gruppen i nesten 20 år.

Fransiskushjelpen støtter rusreformens retning og intensjon om å flytte samfunnets reaksjoner på personlig bruk og besittelse fra straff til hjelp. Rusreformutvalget sitt forslag målbærer et tydelig budskap: Det finnes ikke empiriske bevis for at avkriminalisering av narkotikabruk vil føre til økt rusmisbruk. Utredningen har fått bred støtte av de sentrale aktørene på rusfeltet, hvilket vi er glade for i Fransiskushjelpen.

En reform for ulike grupper med ruserfaring

Vi mener den foreslåtte modellen er fleksibel og ivaretar hensyn til personer med ulike nivå av ruserfaring. Mye av debatten rundt den foreslåtte rusreformen har hittil handlet mye om forebygging og arbeid mot rekruttering, som vi også ser at er betydningsfullt. Vi vil likevel understreke at vi er glade for at dette også blir en reform for de tyngste rusmiddelbrukerne, som lider aller mest under dagens ruspolitikk. De nye terskelverdiene reflekterer dette. Disse er satt basert på informasjon fra kilder med praksisnær kjennskap til rusmiljøene som Uteseksjonen og brukerorganisasjoner. Det gir de nye verdiene legitimitet og harmonerer godt med vår kunnskap om rusbruk i miljøene vi jobber. Lavere verdier vil gjøre det vanskelig å bygge tillit mellom politi og brukere. Desentralisering av tyngre rusmiljøer står sterkt i Oslo kommunes arbeid. For lave terskelverdier strider mot mål om desentralisering ved at brukere blir tvunget til å oppsøke sentrumsmiljøer hyppigere.

Vår tilnærming i nesten 20 år har vært at rusmiddelbrukere skal hjelpes, ikke straffes. Derfor synes vi det er en riktig vurdering at reaksjon på overtredelse av narkotikalovgivning skal utløse *tilbud* om helsehjelp, og at dette innebærer at det ikke er straffbart at tilbudet ikke følges opp. For at flere skal lykkes med å komme seg ut av en rusavhengighet mener vi at tilbud om hjelp med fravær av redsel for straff er rette vei å gå. Den foreslåtte modellen balanserer disse hensynene på forbillidlig vis.

Motstand mot helsehjelp

Ønsket om å gi sårstell og sykepleie til rusmiddelbrukere på gata i Oslo har tidligere møtt motstand, både hos politi og politikere. Mange har fastholdt at man ikke skal undervurdere straffens normative og preventive effekt, og at et tilbud om helsehjelp vil bidra til å opprettholde misbruk og kriminell adferd. Vår erfaring tilsier at dette heller fører til ytterligere utenforskap som igjen kan vanskeliggjøre det å komme seg ut av et rusmisbruk. Mennesker med samtidig rus og psykisk lidelse lever mange tiår kortere enn resten av befolkningen. Flere risikofaktorer kan forklare noe, men ikke all overdødelighet. Det tar lengre tid å utrede sykdommer, de får tilbud om færre diagnostiske prosedyrer og det tar lengre tid fra sykdom oppdages til behandling settes i gang. Derfor er det særlig viktig å tilrettelegge for enkel tilgang på helsehjelp for denne gruppa.

Det er nødvendig å yte helsehjelp der pasienten er, enten det er i sentrum eller i bydel. I lys av våre erfaringer er vi svært glade for at rusreformen med store bokstaver understreker at rus skal ut av justissektoren og inn i helsesektoren. Det er også gledelig at flertallet på Stortinget støtter en slik tanke. Vår erfaring er nettopp at dersom rusmiddelbrukere skal få mulighet til å leve et verdig liv som medborgere i den norske velferdsstaten trenger de først og fremst å hjelpes, ikke straffes.

For oss som jobber i de tyngre rusmiljøene er det tydelig at straff har lite preventiv effekt, men vi ser konsekvenser av dagens praksis. Mange vi møter uttrykker at de føler seg jaget av politiet i dag. Dette gjør samarbeid og forebygging i de etablerte rusmiljøene svært utfordrende. At ressursssvake og syke mennesker lever under et slikt press i sin hverdag sterkt preget av sin avhengighet av tyngre rusmidler er uverdig. At overtredelse av narkotikaloggivning blir møtt med helse- og velferdsrettede tiltak er et skritt i retning av et mer verdig liv for disse menneskene.

Rusreform alene er ikke nok

Økt fokus på helse i rusomsorgen er et viktig og nødvendig skritt i riktig retning. Samtidig er det vesentlig å stille seg spørsmålet hvordan endret politisk forståelse av rusfeltet fra jus til helse faktisk skal følges opp praktisk i kommunene. Vi er usikre på om kommunene har tilstrekkelige ressurser til å gjennomføre god rådgivning, da vi ser at det vil ha mye å si for reformens suksess.

Jobber man tett på rusmiddelbrukere i Norge vil man raskt høre erfaringer med å bli stigmatisert, neglisjert og tilsidesatt i det offentlige helsevesen. Tjenestene som tilbys er i liten grad tilpasset pasienter med rusavhengighet. Mange deler også erfaringer om å bli møtt med fordommer både i NAV-systemet og i helse-Norge.

Stigmatisering og marginalisering som dagens praksis fører med seg er noe tunge rusmiddelbrukere opplever fra store deler av samfunnet. Dette kan føre til konsekvenser langt utover de som oppstår mellom denne gruppen og politiet. Terskelen for å oppsøke helsehjelp blir høyere. Rusreformen vil bringe med seg en holdningsendring som kan føre til mindre stigmatisering både i helsevesenet og samfunnet generelt. En positiv endring i måten de blir møtt på når de oppsøker nødvendig helsehjelp vil føre til at flere ber om nødvendig hjelp i tide.

Helsevesenet må tilpasses pasientene

Det er ikke å ta munnen for full å si at tunge rusmiddelbrukere er en marginalisert gruppe i Norge. Skal rusreformen lykkes i praksis og rusmiddelbrukere få den nødvendige helsehjelpen de har krav på, må det skje en holdningsendring til disse pasientene i norsk helsesektor. Vi kan ikke akseptere gapet i forventet levealder mellom rusmiddelbrukere og resten av befolkningen. Det må settes av tid og penger for å utvikle nye måter for å nå disse pasientene. Vi har god erfaring med å tilpasse vårt tilbud til pasienten, ikke motsatt. Det er derfor godt å lese at forslaget til ny rusreform legger opp til en mer kunnskapsbasert tilnærming til rusfeltet. Det er både viktig og nødvendig for å skape en mer human oppfølging av rusmiddelbrukere i Norge. Det normative kan ikke lenger være styrende for måten vi hjelper medmennesker på. De som trenger hjelp må få den hjelpen de trenger. Når våre pasienter blir spurt om hva som kjennetegner sykepleie på hjul og måten sykepleierne våre jobber på er en viktig tilbakemelding at vi møter dem på en måte som får dem til å føle seg som mennesker. Dette tror vi er en viktig årsak til at vi får til å hjelpe denne gruppen av mennesker i aktiv rus som mange mener er utfordrende å hjelpe. Det er på høy tid at disse får føle seg som mennesker i møte med resten av hjelpeapparatet. Vi tror at den foreslåtte rusreformen kan være et avgjørende bidrag til dette.

Med hilsen

Lise Tørnby

Generalsekretær

Gunnar Thingnes

Fagansvarlig på rus